

Museum in de kijker

Het Taxandriamuseum van Turnhout

Werner van Hoof

Niet ver van het Turnhoutse begijnhof en het kasteel van de Hertogen van Brabant, ligt het Stedelijk Geschied- en Oudheidkundig Museum Taxandria. Al vanaf 1906 stelde de Geschied- en Oudheidkundige Kring der Kempen op verschillende plaatsen in de stad zijn collecties tentoon. In 1980 werd de verzameling overgedragen aan het stadsbestuur, dat de voorbije decennia inspanningen heeft gedaan om het geheel fraai te presenteren. Sinds 1996 bevindt het museum zich in het *Huis metten Thoren* - samen met het kasteel - een van de oudste burgergebouwen van Turnhout.

Het *Huis metten Thoren* werd voor het eerst in de stadsannalen vermeld in 1570. Het werd vermoedelijk gebouwd door een lid van de familie Gevaerts, waarvan verschillende leden sinds de 14de eeuw betrokken waren bij het landsbestuur. In 1649 werd het huis ter beschikking gesteld van prinses Amalia van Solms, weduwe van stadhouder Frederik-Hendrik van Oranje, bij haar Blijde Intrede als Vrouwe van het Land van Turnhout. In de 18de, 19de en 20ste eeuw werd het pand ingrijpend verbouwd. De gevel werd vervangen en de orangerie en de dienstgebouwen werden afgebroken. De glazen toren

Taxandriamuseum in Turnhout. Het Huis metten Thoren. Zicht vanuit de tuin. (foto: Werner van Hoof)

met museumingang, lift en sanitair is de meest recente - en zeer markante - verandering.

Het museum heeft een rijke en bijzonder gevarieerde collectie. Dat kan ook niet anders als je de geschiedenis van een hele streek wil laten zien. Dat hierbij extra aandacht gaat naar hoofdplaats Turnhout is begrijpelijk. De stemming wordt meteen gezet in de ontvangsthal, waar schilderijen met Kempense landschappen hangen. Beelden van vennen, moerassen, heide en zandduinen maken duidelijk waar deze streek voor staat. De klok uit het Antwerpse polderdorp Wilmarsdonk lijkt misplaatst, maar zij herinnert er ons aan dat dit verdwenen dorp ooit behoorde tot het Kwartier van Turnhout. Archeologische vondsten uit de hele streek liggen tentoongesteld in de kelderverdieping. Daaronder ook een Romeins bronzen Bacchus-beeldje. Het waren deze Romeinen die de naam Taxandria gaven aan het gebied dat later Campinia of Kempen is gaan heten.

De gelijkvloerse verdieping is onder andere gewijd aan de jacht op het kasteel van de Hertogen van Brabant. De jacht is altijd belangrijk geweest in de Kempen. In de bossen werd gejaagd met honden, terwijl de heide het ideale terrein was voor de jacht met vogels. De streek was ook nog eens gelegen op de migratieroute van vele prooivogels, zodat de bewoners zich al snel toeleghen op de vangst en het africhten van jachtvogels. Dat de jacht belangrijk was voor Turnhout blijkt ook uit de jachtscène die voorkomt op het 13de-eeuwse stadszegel en op het hert dat nu nog steeds op het stadswapen staat. Hertog Antoon van Bourgondië richtte hier in het begin van de 15de eeuw twee jachtrechtbanken op. Er is een indrukwekkende en originele vitrine gewijd aan dit stuk streekgeschiedenis. Hierin staan prachtig uitgedoste exemplaren van sperwer, torenvalk, smerlijn, havik, slechtvalk en giervalk samen met andere jachtattributen.

Turnhout was sinds de 17de eeuw ook een vermaard kantcentrum. In het begin van de 20ste eeuw telde men er 6000 werksters. De commercialisering gebeurde via kantoren. De grootste hiervan haalden wekelijks het werk op van 300 à 400 werksters. Turnhout heeft nooit een eigen steek of knoop ontwikkeld, maar is herkenbaar aan de motieven en aan het gebruik van verschillende knopen in éénzelfde werk. Het bewijs hiervan vind je ondermeer op de rijkelijk gedekte tafel en in de oude wandkasten die perfect dienst doen als vitrine. Ook textiel, tabaksverwerking, farmaceutische industrie en papierverwerkende nijverheid zijn belangrijke economische factoren in deze stad. De drukkersbedrijven hebben vanaf het einde van de 18de eeuw een belangrijke rol gespeeld in de verspreiding van goedkoop drukwerk. Leuvenaar Pieter Corbeels (1755-1799) verhuisde zijn drukkersbedrijf in 1796 naar Turnhout. Velen volgden en in de 19de

Xavery-zaal (detail),
Taxandriamuseum in Turnhout.
(foto: Werner van Hoof)

eeuw werd het een echte *papierstad*. Doodsprentjes, mannekensbladen, gekleurd en gemarmerd papier, behang- en fluweelpapier, speelkaarten, golfkarton, agenda's, kerkboeken, bijbels, stripverhalen: het werd hier allemaal gedrukt.

Opmerkelijk is de Xavery-zaal. De landschapstaferelen aan de wand werden in 1788 door de Haagse kunstenaar Franciscus Xavery geschilderd voor het Hôtel Stroobant de Terbruggen. Ze werden recent gerestaureerd. Inhoudelijk lijken de zes taferelen geen verband met elkaar te hebben. Ze passen in de 18de-eeuwse terug-naar-de-natuur-beweging. Het is een prachtig voorbeeld van 18de-eeuwse wooncultuur van de hoge burgerij. Het contrasteert mooi met wat er elders in het museum te zien is aan voorwerpen uit het meer gewone leven in de 19de eeuw.

De geschiedenis van de stad Turnhout en het Land van Turnhout krijgt veel aandacht. Op de eerste verdieping staat er een maquette van Turnhout. De stad wordt weergegeven zoals ze er uitzag in het midden van de 17de eeuw, ten tijde van Amalia van Solms. Turnhout was onderdeel van het hertogdom Brabant dat zich tussen Schelde en Maas uitstrekte tussen Den Bosch en Nijvel. De gemeente ontstond waarschijnlijk aan een kruispunt van wegen nabij een verdedigingspost op de plaats van het kasteel. De stad profiteerde van de handel tussen Engeland en het Rijngebied. De groei van de stad werd gunstig beïnvloed door verschillende hertogen of hun plaatsvervangers. De machtsstrijd tussen Gelderland en Brabant, de Tachtigjarige Oorlog, pestepidemieën en brandrampen zorgden voor periodes van verval.

De Norbertijner-kanunnik J.E. Jansen (1871-1949) is de stichter van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Taxandria. Hij was archivaris van de stad en eerste conservator van het Taxandriamuseum. Als mecenas gaf hij een deel van zijn privé-collectie aan het museum. Naar hem is het kunstkabinet genoemd op de eerste verdieping. Er staan twee Antwerpse *cantoortjes*. Een van de kastjes is versierd met de *Werken van Barmhartigheid*, geschilderd naar gravures van Pieter Schut. Er hangt een mooie collectie schilderijen met werken van onder ander Gustave Wappers, Jacob Smits, Frans Sniijders, David Teniers. De presentatie in dit kunstkabinet doet eer aan de stichter van het museum.

Van de oorspronkelijke gronden rond het huis is weinig bewaard gebleven. Het grootste deel werd gaandeweg verkaveld. Toch is de kleine tuin in renaissancestijl achter het huis een mooie plaats om, bij de fontein en in het gezelschap van beelden van Venus en Bachus, het museumbezoek af te ronden.

Info

Taxandriamuseum
Begijnenstraat 28
2300 Turnhout
tel. 014/43.63.35

Openingsuren:

Dinsdag tot en met zaterdag van 14-17u. Zondag van 11-17u.
Gesloten op 25 en 26 december en op 1 en 2 januari.